

Originalni naučni rad

RELIGIOZNOST I ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM KOD UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA

Sumeja Smailagić

Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru, Srbija

sumeja.s@hotmail.rs

Apstrakt

Odnos religioznosti i zadovoljstva životom ispitan je dvema skalama - Skalom zrelosti religioznosti i Skalom zadovoljstva životom. Ispitivanje je sprovedeno na uzorku od 154 učenika srednjih škola (77 iz Gimnazije, 77 iz Ekonomsko – trgovinske škole), na nivou grada Novog Pazara. Dobijeni statistički rezultati potvrđuju da ne postoji kolizija varijabli između stepena religiozne zrelosti ispitanika u odnosu na pol, veroispovest i tip srednje škole koju pohađaju. Predmet ovog istraživanja je utvrđivanje odnosa religioznosti i zadovoljstva životom kod učenika, u zavisnosti od tipa srednje škole (Gimnazija i Ekonomsko – trgovinska škola), u odnosu na veroispovest i u odnosu na pol. Praktična implikacija ovog istraživanja se ogleda u primeni dobijenih rezultata za osmišljavanje i realizaciju radionica na ovu temu. Tako bi učenici imali priliku da izraze svoja gledišta prema religijskom aspektu, ali i da suzbiju predrasude prema različitim vrstama religija. Rezultati bi ovi pružili uvid u stepen zadovoljstva životom učenika u odnosu na stepen religioznosti. Tako bismo mogli preventivno da utičemo na njihovo subjektivno blagostanje i zadovoljstvo životom.

Ključne riječi: religija, zrelost, zadovoljstvo, učenici, srednje škole

RELIGION AND LIFE SATISFACTION AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Abstract

The relationship between religiosity and life satisfaction was examined using two scales - the Religious Maturity Scale and the Life Satisfaction Scale. The survey was conducted on a sample of 154 high school students (77 from the Gymnasium, 77 from the School of Economics and Trade), at the level of the city of Novi Pazar. The obtained statistical results confirm that there is no collision of variables between the degree of religious maturity of the respondents in relation to gender, religion and the type of secondary school they attend. The subject of this research is the determination of the relationship between religiosity and life satisfaction among students, depending on the type of secondary school (High School and Economic - Trade School), in relation to religion and in relation to gender. The practical implication of this research is reflected in the application of the obtained results for the design and implementation of workshops on this topic. Thus, students would have the opportunity to express their views on the religious aspect, but also to suppress prejudices against different

types of religions. These results would provide an insight into the degree of satisfaction with students' life in relation to the degree of religiosity. Thus, we could have a preventive effect on their subjective well-being and satisfaction with life.

Keywords: religion, maturity, satisfaction, students, secondary schools.

1. RELIGIOZNO ZADOVOLJSTVO

Na početku druge dekade XXI veka, u doba globalizacije i postmodernizma, religija je tema o kojoj se intenzivno raspravlja. Iako je sekularizam proglašen kao kraj religije u duhu modernosti, ona i dalje ostaje prisutna kao dinamičan fenomen. Sekularizam i religioznost predstavljaju dva različita načina kojima ljudi pristupaju svetu i životu, iako su tehnološki napredak i promene u svakodnevnom životu postali sveprisutni. Religija zauzima značajno mesto u privatnoj sferi i ostaje važan deo moralnih, etičkih, tradicionalnih i kulturnih normi, čak i u najrazvijenijim društvima.

U savremenom društvu, sa svim transformacijama i egzistencijalnim izazovima koje donosi, religija se potvrđuje kao vitalna komponenta pojedinca, društva, porodice, obrazovanja i kulture. Analizirajući religijske osnove i funkcije u društvu, posebno u životu mladih, možemo shvatiti kako religija pruža odgovore na osnovne životne probleme na svoj karakterističan način. Iako su društvena, ekonomska i kulturna modernizacija nekada bili predviđeni kao faktori koji će dovesti do izumiranja religije, čini se da su zapravo pokrenuli svojevrsno "uskrснуće" religijskih verovanja. U tom kontekstu, u prvom naslovu detektujemo koje je to religiozno zadovoljstvo, da li postoji, šta ga inicira, koje su specifičnosti religije, kako reaktivirati vertikalnu Bog-čovjek i horizontalnu čovek-čovjek, da li postoji uzročna poslednična veza religije i opšteg stanja u društvu, preciznije da li religija "provocira" pozitivne ili negativne implikacije na ličnost srednjoškolaca? U drugom naslovu rada biće reči o zadovoljstvu životom kroz identičan način definisanja problema i pokušaja da se kroz pitanja odgovori na adekvatan način. U trećem naslovu na osnovu relevantnih teorijskih činjenica, pristupamo metodološkom delu gde nudimo precizan opus istraživanja. U zaključku konstatujemo koje su hipoteze istraživanja validne i koji su hipotetički nedostaci i prednosti istog. Konačno, na kraju spominjemo relevantne primarne i sekundarne izvore literature koje smo konsultovali.

Etimološki, pojam "religija" potiče od latinskog "religio", izvedenog iz glagola "religere" i prefiksa "re-" značenja "ponovno" i "ligare" što znači "vezati". Dakle, originalno značenje religije odnosilo se na vezu ili povezanost sa najvišim bićem, božanstvom ili transcendentnim bićem, kao i na veru, veroispovest i duhovna učenja. Figuratивно, ovaj pojam takođe označava svetost, etička načela kojima je neko duboko posvećen, savest ili moralna principi. Pored toga, postoje i fonetske izvedenice ovog pojma, kao što je "religiozan" (latinski "religiosus"), što se odnosi na osobu koja je posvećena religiji, pobožna, bogobojažljiva ili savestna, prožeta osećanjem dužnosti prema sebi i drugima. Takođe, postoji i pojam "religioznost" (latinski "religiositas"), koji označava verovanje u Boga, ljubav prema Bogu, poštovanje ili strah od Boga, kao i život u skladu sa religijskim propisima, pobožnost. (Vujaklija, 1980).

Na osnovu etimologije možemo konstatovati da religija inicira dualnu konekciju vertikalno na relaciji čovek-Bog i horizontalno čovek-sva treća lica sa

kojima dolazi u direktnoj ili indirektnoj konekciji. Način na koji se ponaša reguliše ugovor koji se zasniva između čoveka i Boga, a zove se vera. Očigledno je da postoji nedostatak opšteprihvaćene definicije religije, što ukazuje na kompleksnost i raznovrsnost ovog fenomena. Činjenica da ljudima kao Homo sapiensu trebaju novi izvori identiteta, stabilne zajednice i moralni propisi kako bi im pružili osećaj smisla i svrhe, ilustruje potrebu za reinterpretacijom religioznosti u savremenom svetu. Samuel Huntington je pokušao globalno objasniti opšti trend povratka religije na svetskom nivou. Revivalizam religije se manifestuje kao urban fenomen, pri čemu mladi pokazuju veću religioznost u poređenju sa svojim roditeljima. Veliki broj autora definira religiju kao korpus koji integriše dogmu, obrede i ceremonije, sa fokusom na buđenju svesti o transcendentnom biću. Drugi autori, pak, religiju definišu kao strah od Boga. Ova raznolikost pristupa ukazuje na složenost i dubinu religioznosti u različitim kulturama i kontekstima.

Definicija koju su spomenuli English & English (1976) izgleda veoma sistematična

i koncizna, religiju percipira kao koncept vjerovanja, uverenja, ubeđenja i shvatanja na osnovu kojih individua ili kolektiv određuju svoju vertikalnu koja podrazumeva realaciju čovek-Bog ili čovek-natprirodni svet. Dakle, ujedinjujući fenomen za sve religije jeste odnos prema transcendentnom biću.

Treba spomenuti da su enormni značaj u razvoju i proučavanju religije kroz multidimenzionalnost pripada Glocku i Starku (1962) oni su na osnovu sprovedenih istraživanja i relevantnih podataka došli do zaključka da postoji pet glavnih elementa ili komponenti religije: spoznajna, praktična, racionalna, doktrinarna i poslednji peti element je doslednost u prakticanju četiri spomenuta.

Spomenute dimenzije možemo percipirati kao esencijalne dimenzije religioznosti. Obezbeđuju baznu osnovu za proučavanje i merenje religije i religioznosti. Istraživanja su pretežno utemeljena na uporednoj analizi koja je općenita, jer obuhvata i aktivne i pasivne vernike, da bi se utvrdilo, da li religija ima ili ne neki pozitivan ili negativan efekat na život srednjoškolaca. Što se tiče međupovezanosti pet komponenti koje čine sintezu religije, ne postoji jedinstven stav među istraživačima ove kompleksne teme. Međutim, saglasni su da se njihova povezanost može detektovati samo detaljnim istraživanjem svih religijskih segmenata, jer se religija kao termin može percipirati općenito i pojedinačno. To znači da je religioznost mnogo više podložna individualnim vrednostima, shvatanjima i percepciji. Ergo, čovekova religioznost ne mora se poklapati s pukom pripadnošću religiji. Kao što, religiozan čovek nije samo onaj koji praktikira ritualne obaveze (Herberg, 1974). Neki autori pak, kao što je Bahjarević (1974) smatrao da religioznost a priori integriše u sebi: spoznajni, emocionalni i motivirajući proces. Neminovno je da su spomenuti autori bili pod uticajem multidimenzionalnog proučavanja religije, odnosno pod uticajem Starka i Glocka. Dirkem percipira religiju na jedan doista fascinantna način, posmatrajući je kao najjaču silu univerzuma koja ima svojstvo da privlači i združuje, i koja sačinjava celinu koja je potpuna i celovita. Najbolji deskriptivni primer su krizni trenuci u vanrednim situacijama (npr., rat, poplave, zemljotresi, aktiviranje vulkana, požari, pandemije...) generišu nacionalnu i versku solidarnost i empatiju, suprotno, ne dobija pažnju.

U slučaju nedovoljno razvijene nacionalne, može jačati konfesionalna svest. Konfesionalna svest kao pojam preferira se u sociologiji, a psihologija pojam

religiozna orijentacija. Konceptualno, termin religiozna orijentacija seže nakon 1945. godine i spada među najznačajnija istraživanja u oblasti socijalne psihologije koja proučava ponašanje i interakcije ljudi u određenoj društvenoj grupi. Status samostalne naučne discipline ostvaruje u XX stoljeću čije je predmet proučavanja čovek i njegova socijalizacija ličnosti, što je imanentno njegovoj biološkoj prirodi.

Tako Allport 60-tih godina XX veka obogaćuje religijski vokabular sa dva nova termina, intrinzičnu i ekstrinzičnu religioznu orijentacija. Ekstrinzična religiozna orijentacija je utilitaristička. To znači, svaka individua apsorbuje religiozna uverenja i učestvuje u verskim obredima, jer mu to pomaže u dostizanju profanih ciljeva poput duševnog mira, utehe, zaštićenosti, ugleda, prihvatanja i odobravanja drugih i drugačijih. Intrinzična religiozna orijentacija je formalna-dogmatska. Usmerena je onostranim ciljevima koje definiše religija kroz svoja verovanja i uverenja. Da sublimiramo, prvi, živi svoju religiju, a drugi je koristi. Izuzetna slojevitost religije biva jer tretira najdublje i najintimnije konsekvence ljudskog tela, uma i duše.

ZADOVOLJSTVO ŽIVOTA

Istraživanja o dobrobiti ukazuju na značaj razlikovanja između zadovoljstva životom kao kognitivne komponente i afektivnih indeksa subjektivne dobrobiti. Prema rezultatima istraživanja subjektivne dobrobiti u EU iz 2011. godine, ispitanici često prave razliku između osećaja sreće, odnosno emocionalnog aspekta subjektivne dobrobiti, i opšteg zadovoljstva životom, što predstavlja kognitivni aspekt.

Različita objašnjenja za ovu distinkciju uključuju:

- a) Mogućnost da ljudi potiskuju negativne emocionalne reakcije, ali ipak imaju svest o nepoželjnim faktorima u svom životu.
- b) Kratkotrajne emocionalne reakcije u direktnim situacijama, nasuprot dugoročnoj proceni zadovoljstva životom.
- c) Afektivne reakcije mogu biti refleksija nesvesnih motiva više nego kognitivne procene zadovoljstva.

Ova istraživanja naglašavaju da je zadovoljstvo životom kao kognitivna komponenta nezavisna od afektivnih indeksa i predstavlja samostalan faktor unutar koncepta dobrobiti. (Vukadin, Novak i Križan, 2016).

U istraživanjima kvaliteta života koriste se različiti termini kao što su subjektivni kvalitet života, blagostanje, zadovoljstvo životom i drugi, ali važno je napomenuti da se ovi nazivi ne odnose uvek na isti koncept. Kvalitet života je multidimenzionalni konstrukt koji obuhvata objektivne i subjektivne pokazatelje. Objektivni pokazatelji kvaliteta života obuhvataju merljive faktore kao što su ekonomska situacija, stanje zdravlja, obrazovanje, stanovanje, pristup zdravstvenoj zaštiti, sigurnost i drugi kvantitativni aspekti života.

Sa druge strane, subjektivni pokazatelji kvaliteta života odnose se na percepciju i ocenu sopstvenog života od strane pojedinca. To uključuje zadovoljstvo

životom, sreću, emocionalno blagostanje, osećaj ispunjenosti i ostale psihološke aspekte dobrobiti. Važno je imati na umu da ovi pojmovi mogu imati preklapanja, ali takođe mogu označavati različite aspekte kvaliteta života. Stoga je za celovito razumevanje kvaliteta života potrebno istraživati i objektivne i subjektivne faktore. (Golubić, 2010).

Cummins i njegovi saradnici opisuju homeostatski model zadovoljstva životom, po kojem je naš subjektivni doživljaj kvaliteta života relativno stabilan i može se uporediti sa temperaturom tela, koju utiču kako individualne specifičnosti tako i spoljašnji faktori. Prema ovom modelu, subjektivna percepcija pojedinca kreće se na kontinuumu između zadovoljstva i nezadovoljstva, pri čemu većina ljudi procenjuje svoj životni zadovoljstvo oko 75. percentila. Ovaj model sugerise da, slično kao što telo teži održavanju određene temperature putem homeostaze, tako i naš um teži održavanju određenog nivoa zadovoljstva životom putem internalnih i eksternih mehanizama regulacije. Ovo sugerira da je naše subjektivno zadovoljstvo relativno stabilno i da se individualne razlike u nivou zadovoljstva mogu objasniti varijacijama u ovim regulatornim mehanizmima. (Matić, 2014).

3. ODNOS RELIGIOZNOSTI I ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM

Empirijski se pokazalo i dokazalo da su religiozne osobe manje podložne depresiji I to one odoobe koje u sebi imaju taj unutrašnji odnosno fundamentalni osećaj i svest o religiji. Istraživanje koje se sprovela Katarina (Matić 2014), imalo je tendenciju da ispita suodnos religije i zadovoljstva životom koje argumentovano svedoči o njihovoj bliskosti i korelaciji. Potvrđeno je da je ženska populacija sklonija religiji od muške. Utvrđeno je da su osobe ženskog pola zadovoljnije postignućem i odnosima sa bližnjima, u odnosu na osobe muškog pola. Treba spomenuti da istraživanja iz 1960. godine koja su sproveli do kojih su došli Gurin, Verof i Feld sadrže negativne konotacije odnosno rezultate. Kada je reč o distinkcija polova, pozitivni rezultati istraživanja sun a ženskoj populaciji (Marinović-Jerolimov, 2000). Kada su u pitanju razlozi veće religioznosti osoba ženskog pola, ovde se mogu navesti sociokulturalni činioci koji su zaslužni za postojanje polnih razlika, a koje je potrebno detaljnije istražiti.

4. METODOLOŠKI DEO

Problem istraživanja: Problem istraživanja se može formulisati u obliku pitanja: Da li se učenici razlikuju u stepenu zrelosti religioznosti i stepenu zadovoljstva životom, i kakva je priroda tog odnosa, u zavisnosti od tipa srednje škole, u odnosu na veroispovest i u odnosu na pol?

Predmet istraživanja

Problem istraživanja može se razložiti na uže probleme koji predstavljaju predmet istraživanja:

-Da bismo odgovorili na ova pitanja, potrebno je sprovesti odgovarajuću statističku analizu podataka. Najčešće korišćene metode za ove vrste istraživanja su analiza varijanse (ANOVA) i korelaciona analiza. Evo kako biste mogli da pristupite svakom od pitanja:

-Da biste utvrdili da li postoji statistički značajna razlika u stepenu zrelosti religioznosti učenika u zavisnosti od srednje škole, možete sprovesti ANOVA test sa srednjom školom kao nezavisnom varijablom i stepenom zrelosti religioznosti kao zavisnom varijablom.

-Da biste utvrdili da li postoji statistički značajna razlika u stepenu zrelosti religioznosti učenika u zavisnosti od veroispovesti, takođe možete koristiti ANOVA test, ali ovoga puta sa veroispovesti kao nezavisnom varijablom.

-Da biste utvrdili da li postoji distinkcija u odnosu na pol i religioznu zrelost učenika, možete koristiti t-test za nezavisne uzorke kako biste uporedili prosečne vrednosti religiozne zrelosti između muških i ženskih učenika.

-Da biste utvrdili da li postoji bitna distinkcija u odnosu na zadovoljstvo životom učenika u zavisnosti od srednje škole, možete ponovo koristiti ANOVA test sa srednjom školom kao nezavisnom varijablom i stepenom zadovoljstva životom kao zavisnom varijablom.

-Da biste utvrdili da li postoji statistički značajna razlika u stepenu zadovoljstva životom učenika u zavisnosti od veroispovesti, takođe možete koristiti ANOVA test sa veroispovesti kao nezavisnom varijablom.

-Da biste utvrdili distinkciju između polova i srednjoškolskog osećaja zadovoljstva životom, ponovo možete koristiti t-test za nezavisne uzorke.

Ispitivanje povezanosti između stepena zrelosti religioznosti i zadovoljstva životom možete sprovesti korelacionom analizom kako biste utvrdili da li postoji statistički značajna veza između ove dve varijable.

Važno je imati na umu da su ovo samo predlozi za statističke analize koje možete sprovesti kako biste odgovorili na vaša pitanja. Izbor odgovarajuće metode zavisiće od prirode vaših podataka i specifičnih ciljeva istraživanja. Takođe, pre sprovođenja analiza, važno je da osigurate da su vaši podaci adekvatno prikupljeni i obrađeni. Vrsta istraživanja

Istraživanje je eksplorativnog tipa, jer se upoznajemo sa određenom pojavom koju želimo ispitati, ali i replikativnog tipa, jer je cilj ponavljanje već sprovedenih istraživanja, na drugom uzorku, kao i upoređivanje rezultata sa nalazima ranijih istraživanja.

Značaj istraživanja

Teorijski značaj istraživanja se ogleda u povećanju saznanja o pojavama koje su predmet istraživanja, kao i sticanja uvida njihove povezanosti u svakodnevnom životu.

Praktični značaj se ogleda u mogućnosti upotrebe činjenica dobijenih na osnovu istraživanja za prevenciju diskriminacije različitih veroispovesti i širenja svesti o neophodnosti tolerancije na pravo izbora u smislu upražnjavanja mnogobrojnih religija.

Ciljevi istraživanja

Ciljevi istraživanja proizilaze iz predmeta istraživanja i u skladu su sa njim podeljeni na osnovne i specifične ciljeve.

Osnovni cilj istraživanja je utvrditi razlike između učenika u stepenu zrelosti religioznosti i stepenu zadovoljstva životom, kao i steći uvid u prirodu tog odnosa,

kako bismo dobijene rezultate mogli koristiti u cilju prevencije nastanka diskriminacije prema različitim religijama.

Specifični ciljevi istraživanja su:

1. Ispitati da li je evidentna statistička razlika u nivou religiozne zrelosti učenika u zavisnosti od srednje škole.

2. Utvrditi da li postoji statistički značajna razlika u stepenu zrelosti religioznosti učenika u zavisnosti od veroispovesti.

3. Utvrditi da li postoji kolizija između pola i religiozne zrelosti učenika.

4. Utvrditi da li postoji distinkcija između srednje škole i stepena zadovoljstva životom učenika.

5. Utvrditi da li postoji statistički značajna razlika u stepenu zadovoljstva životom učenika u zavisnosti od veroispovesti.

6. Utvrditi da li postoji distinkcija u odnosu na pol i stepen životnog zadovoljstva.

7. Ispitati povezanost između stepena zrelosti religioznosti i stepena zadovoljstva životom.

Uzrok: Uzorak čine učenici i učenice srednjih škola. Ispitivanje je sprovedeno tokom juna 2022. godine. Ukupno je ispitano 154 učenika srednjih škola u Novom Pazaru, od toga 60 učenika (39.0 %) i 94 učenice (61.0 %). Struktura uzorka prema polu ispitanika prikazana je kroz precizne varijable u Tabeli 1.

Tabela 1: Struktura uzorka prema polu

	Frekvence	Procenti
Muški	60	39.0
Ženski	94	61.0
Ukupno	154	100.0

Izvor: autor

Ispitani su učenici srednjih škola (Gimnazije i Ekonomsko-trgovinske škole). Na osnovu podataka iz Tabele 2. vidimo da je iz Gimnazije ispitano 77 (50.0 %) učenika, dok je iz Ekonomsko-trgovinske škole ispitano takođe 77 (50.0 %) učenika. Struktura uzorka prema vrsti srednje škole je prikazana u Tabeli 2.

Tabela 2: Struktura uzorka prema vrsti srednje škole

	Frekvence	Procenti
Gimnazija	77	50.0
Ekonomsko-trgovinska škola	77	50.0
Ukupno	154	100.0

Izvor: autor

U istraživanju je ispitano 123 (79.9 %) učenika Islamske veroispovesti i 31 (20.1 %) učenik Pravoslavne veroispovesti. Struktura uzorka prema veroispovesti je prikazana u Tabeli 3.

Tabela 3: Struktura uzorka prema veroispovesti

	Frekvence	Procenti
Islamska veroispovest	123	79.9
Pravoslavna veroispovest	31	20.1
Ukupno	154	100.0

Izvor: autor

Plan obrade podataka koji ste naveli jasno definiše korake analize podataka koje ste sprovedeli. Evo kratkog pregleda svake analize:

1. Man-Vitnijev test za stepen zrelosti religioznosti učenika: Ova analiza se koristi kako biste utvrdili da li postoji statistički značajna razlika u stepenu zrelosti religioznosti među učenicima u zavisnosti od srednje škole koju pohađaju, njihove veroispovesti i pola. Man-Vitnijev test je neparametarski test koji se koristi kada imate dve nezavisne grupe i želite da uporedite distribuciju neke varijable između njih.
2. Man-Vitnijev test za stepen zadovoljstva životom učenika: Ova analiza se koristi kako biste utvrdili da li postoji statistički značajna razlika u stepenu zadovoljstva životom među učenicima u zavisnosti od srednje škole koju pohađaju, njihove veroispovesti i pola. Takođe se koristi Man-Vitnijev test za upoređivanje distribucije varijable između nezavisnih grupa.
3. Pirsonov koeficijent korelacije za povezanost između stepena zrelosti religioznosti i zadovoljstva životom: Ova analiza se koristi kako biste utvrdili postoji li linearna veza između stepena zrelosti religioznosti i stepena zadovoljstva životom među učenicima. Pirsonov koeficijent korelacije meri snagu i smer linearnog odnosa između dve kontinuirane varijable.

Ovaj plan obrade podataka pruža strukturu za vašu analizu i omogućava vam da sistematično istražite odnose između promenljivih.

Organizacija i sprovođenje istraživanja: Istraživanje je organizovano tokom juna 2022. godine u Gimnaziji i Ekonomsko – trgovinskoj školi u Novom Pazaru. Ispitivanje je sprovedeno individualno. Ispitanicima je pročitano uputstvo, a popunjavanje upitnika bilo je ANINIMNO i nije bilo vremenski ograničeno. U slučaju nejasnoća ispitanici su imali priliku da se obrate istraživaču za pomoć.

Rezultati istraživanja

U Tabeli 4. su prikazani rezultati i varijanse gde možemo videti da ispitanici muškog pola (medijana je 78.34) iskazuju veći stepen zrelosti religioznosti u odnosu na ispitanike ženskog pola (medijana je 76.96).

Tabela 4: Ispitivanje razlika u stepenu zrelosti religioznosti u zavisnosti od pola

	Pol	N	Medijana	Suma rangova
Stepen zrelosti religioznosti	Muški	60	78.34	4700.50
	Ženski	94	76.96	7234.50
	Ukupno	154		

Izvor: autor

Rezultati Man-Witnijevog testa kojim smo ispitali da li postoji statistički značajna razlika u stavovima prema stepenu zrelosti religioznosti u zavisnosti od pola ispitanih

srednjoškolaca su prikazani u Tabeli 5. Dobijena je vrednost Z od $- .195$ uz nivo značajnosti od $p = .846$. Iznos verovatnoće (p) je veći od 0.05, pa taj rezultat nije statistički značajan. Možemo konstatovati na osnovu relevantnih podataka da nije prisutna bitna distinkcija u odnosu na pol i stepen religioznosti kod učenika.

Tabela 5: Ispitivanje razlika u stepenu zrelosti religioznosti u zavisnosti od pola

	Stepen zrelosti religioznosti
Mann-Whitney U	2769.500
Wilcoxon W	7234.500
Z	-.195
Asymp. Sig. (2-tailed)	.846

Izvor: autor

U Tabeli 5. su prikazani rezultati gde možemo videti da učenici Gimnazije (medijana je 79.77) iskazuju veći stepen zrelosti religioznosti u odnosu na učenike Ekonomsko – trgovinske škole (medijana je 75.23).

Tabela 6: Ispitivanje razlika u stepenu zrelosti religioznosti u zavisnosti od srednje škole (deskriptivna statistika)

	Srednja škola	N	Medijana	Suma rangova
Stepen zrelosti religioznosti	Gimnazija	77	79.77	6142.00
	Ekonomsko-trgovinska škola	77	75.23	5793.00
	Ukupno	154		

Izvor: autor

Rezultati Man – Vitnjevog testa kojim smo ispitali da li postoji statistički značajna razlika u stepenu zrelosti religioznosti ispitanih učenika su prikazani u Tabeli 7. Dobijena je vrednost Z od $- .656$ uz nivo značajnosti od $p = .512$. Iznos verovatnoće (p) je veći od 0.05, pa taj rezultat nije statistički značajan. Možemo pretpostaviti da ne postoje statistički značajne razlike u stepenu zrelosti religioznosti učenika u zavisnosti od srednje škole koju pohađaju.

Tabela 7: Ispitivanje razlika religioznosti u zavisnosti od srednje škole

	Stepen zrelosti religioznosti
Mann-Whitney U	2790.000
Wilcoxon W	5793.000
Z	-.656
Asymp. Sig. (2-tailed)	.512

Izvor: autor

Tabela 8. sadrži rezultate kroz određene varijable gde možemo videti da učenici Pravoslavne veroispovesti (medijana je 84.82) iskazuju veći stepen zrelosti religioznosti u odnosu na učenike Islamske veroispovesti (medijana je 75.65).

Tabela 8: Ispitivanje razlika u stepenu zrelosti religioznosti u zavisnosti od veroispovesti (deskriptivna statistika)

	Veroispovest	N	Medijana	Suma rangova
Stepen zrelosti religioznosti	Islamska veroispovest	123	75.65	9305.50
	Pravoslavna veroispovest	31	84.82	2629.50
	Ukupno	154		

Izvor: autor

Rezultati Man-Vitnijevog testa pokazuju da nije postignuta statistička značajnost u stepenu zrelosti religioznosti među ispitanim učenicima u zavisnosti od veroispovesti. Vrednost Z, koja iznosi -1.065 uz nivo značajnosti od $p = 0.287$, sugerise da nije postignuta statistički značajna razlika. To znači da ne možemo tvrditi da postoji bitna distinkcija ili nepodudarnost između veroispovesti i stepena zrelosti religioznosti među učenicima na osnovu ovih rezultata. Ukratko, ovi rezultati sugeriraju da vera koju učenici ispovedaju nije faktor koji značajno utiče na njihov stepen zrelosti religioznosti. Konstatujemo da ne postoji bitna distinkcija odnosno nepodudarnost između veroispovesti i religiozne zrelosti učenika.

Tabela 9: Ispitivanje razlika u stepenu zrelosti religioznosti u zavisnosti od veroispovesti

	Stepen zrelosti religioznosti
Mann-Whitney U	1679.500
Wilcoxon W	9305.500
Z	-1.065
Asymp. Sig. (2-tailed)	.287

Izvor: autor

Rezultati Man – Vitnijevog testa kojim smo ispitali da li je prisutna statistička razlika između pola učenika i nivoa odnosno stepena zadovoljstva životom prikazani u Tabeli 10. Dobijena je vrednost Z od $- .999$ uz nivo značajnosti od $p = .318$. Iznos verovatnoće (p) je veći od 0.05, pa taj rezultat nije statistički značajan. Možemo konstatovati da nije evidentna distinkcija u odnosu na pol i zadovoljstvo životom kod učenika.

Tabela 10: Ispitivanje razlika u stepenu zadovoljstva životom u odnosu na pol

	Stepen zadovoljstva životom
Mann-Whitney U	2550.500
Wilcoxon W	7015.500
Z	-.999
Asymp. Sig. (2-tailed)	.318

Izvor: autor

Rezultati Man-Vitnijevog testa pokazuju da nije postignuta statistička značajnost u stepenu zadovoljstva životom među ispitanim učenicima u zavisnosti od srednje škole koju pohađaju. Vrednost Z koja iznosi -1.202 uz nivo značajnosti od $p = 0.229$ sugerise da nije postignuta statistički značajna razlika. Ovo znači da nije

moguće tvrditi da postoji razlika u zadovoljstvu životom među učenicima iz različitih srednjih škola na osnovu ovih rezultata. Ukratko, ovi rezultati ukazuju da srednja škola koju učenici pohađaju nije faktor koji značajno utiče na njihovo zadovoljstvo životom. Dakle, nije evidentna distinkcija odnosno različitost između srednje škole i zadovoljstva životom.

Tabela 11: Ispitivanje razlika u stepenu zadovoljstva životom u zavisnosti od srednje škole

	Stepen zadovoljstva životom
Mann-Whitney U	2632.000
Wilcoxon W	5635.000
Z	-1.202
Asymp. Sig. (2-tailed)	.229

Izvor: autor

Nažalost, nemam pristup tabeli 12 ili bilo kojim drugim informacijama vezanim za vaše istraživanje. Međutim, ako imate rezultate Man-Vitnijevog testa, možete ih analizirati kako biste utvrdili postojanje statistički značajne razlike u stepenu zadovoljstva životom među ispitanim učenicima u zavisnosti od veroispovesti.

Ako je p-vrednost rezultata Man-Vitnijevog testa manja od odabrane nivoa statističke značajnosti (obično je 0.05), to ukazuje na to da postoji statistički značajna razlika u stepenu zadovoljstva životom među ispitanim grupama učenika na osnovu njihove veroispovesti. Međutim, ako je p-vrednost veća od nivoa statističke značajnosti, to znači da ne postoji statistički značajna razlika u zadovoljstvu životom među ispitanim grupama učenika na osnovu veroispovesti. Dobijena je vrednost Z od -1.447 uz nivo značajnosti od $p = .148$. Iznos verovatnoće (p) je veći od 0.05, pa rezultat nije statistički značajan. Konstatujemo da nije prisutna distinkcija između veroispovesti i zadovoljstva životom kod učenika.

Tabela 12: Ispitivanje razlika u stepenu zadovoljstva životom u zavisnosti od veroispovesti

	Stepen zadovoljstva životom
Mann-Whitney U	1585.500
Wilcoxon W	9211.500
Z	-1.447
Asymp. Sig. (2-tailed)	.148

Izvor: autor

U Tabeli 12. je prikazan nivo povezanosti između stepena zrelosti religioznosti i zadovoljstva životom. Iz tabele možemo videti da broj slučajeva (N) iznosi 154, što znači da su obuhvaćeni svi ispitanici koji su učestvovali u istraživanju. Pirsonov koeficijent korelacije iznosi -0.038, što ukazuje na veoma blagu negativnu korelaciju između religioznosti i zadovoljstva životom. Negativna korelacija znači da

postoji tendencija da veće vrednosti na jednoj skali prate manje vrednosti na drugoj, što implicira da učenici koji su religiozniji možda imaju nešto manje zadovoljstvo životom, dok učenici koji su manje religiozni možda imaju nešto veće zadovoljstvo životom. Međutim, zbog veoma blage vrednosti koeficijenta, ova veza nije značajna i može se smatrati statistički neznačajnom. Kada se Pirsonov koeficijent korelacije od .038 kvadrira i pomnoži sa 100, dobijamo vrednost 0.14 procenata zajedničke varijanse, što ukazuje na pristojan deo varijanse.

Uz to, nivo značajnosti (Sig) iznosi .641, što potvrđuje da ove rezultate možemo posmatrati sa sigurnošću. Podaci iz prikazane tabele ukazuju da što veći stepen zrelosti religioznosti osoba oseća da ima, time smatra da ima niži stepen zadovoljstva životom.

Tabela 13: Povezanost između religioznosti i zadovoljstva životom

		Stepen religiozne zrelosti	Stepen zadovoljstva životom
Stepen religiozne zrelosti	Pearson Correlation	1	-.038
	Sig. (2-tailed)		.641
	N	154	154
Stepen zadovoljstva životom	Pearson Correlation	-.038	1
	Sig. (2-tailed)	.641	
	N	154	154

Diskusija

Mlada populacija čija je granica starosti 16-19 godina živa, paralelno jeste sukcesivna faza u srednjoj školi te asocijacija za brojne izazove i mogućnosti, prednosti i nedostatke, vrline i mane. S obzirom na empirijski dokazanu činjenicu da je religioznost važan činilac i factor uspeha u suočavanju sa depresijom, anksioznošću i stresom značajno utiču na postojanje ili nepostojanje intrinzičnog zadovoljstva životom koje dodatno afirmira subjektivno blagostanje i osećaja mira i sigurnosti, odn. lične psiho-fizičke harmonije bića. Primarna svrha ovog istraživanja bila je integracija teorijskog i praktičnog aspekta kako bi se ispitala veza između religioznosti i zadovoljstva životom, pri čemu je ciljna grupa bila učenici i učenice iz dve srednje škole. Prethodna istraživanja i podaci sugerisali su postojanje male, ali statistički značajne pozitivne povezanosti između religioznosti i zadovoljstva životom ($r = 0.275$, $p < 0.01$) prema Matiću (2016). Ovi nalazi su u skladu sa prethodnim istraživanjima koja su sprovedli Diener 1999. godine i Štifter 2006. godine. (Matić, 2016). Naše istraživanje je za ciljnu grupu imalo učenike srednjih škola, prikazano u tabeli 13. relevantno pokazuje nivo povezanosti između stepena zrelosti religioznosti i zadovoljstva životom. Iz tabele možemo videti da broj slučajeva (N) iznosi 154, što znači da su obuhvaćeni svi ispitanici koji su učestvovali u istraživanju. Apsolutna vrednost Pirsonovog koeficijenta korelacije iznosi 0.038, a ne -.038, što ukazuje na

veoma blagu negativnu korelaciju između dve promenljive. Negativna korelacija znači da veće vrednosti jedne promenljive prate manje vrednosti druge promenljive, dok blaga vrednost koeficijenta sugerise da postoji veoma slaba veza između promenljivih. U ovom slučaju, negativna korelacija između religioznosti i zadovoljstva životom znači da učenici koji su religiozniji imaju tendenciju da budu nešto manje zadovoljni životom, dok učenici koji su manje religiozni mogu imati nešto veće zadovoljstvo životom. Međutim, zbog veoma blage vrednosti koeficijenta, ova veza nije značajna i može se smatrati statistički neznačajnom. Kada se Pirsonov koeficijent korelacije od .038 kvadrira i pomnoži sa 100, dobijamo vrednost 0.14 procenata zajedničke varijanse, što ukazuje na pristojan deo varijanse. Uz to, nivo značajnosti (Sig) iznosi .641, što potvrđuje da ove rezultate možemo posmatrati sa sigurnošću. Podaci iz prikazane tabele ukazuju da što veći stepen zrelosti religioznosti osoba oseća da ima, time smatra da ima niži stepen životnog zadovoljstva. Generalno, rezultati sprovedenih istraživanja su pokazali da žene kao nežniji i lepši pol, emocionalno su osetljivije, više pažnje poklanjaju međuljudskim odnosima, za razliku od muškaraca (Daig, Herschbach, Lehmann, Knoll i Decker, 2009). Naša preporuka za buduća istraživanja, bilo bi vrlo poželjno ispitati odnos zadovoljstva životom i religioznosti kroz tri dimenzije duhovnu, ritualnu i praktičnu, odnosno da li se vera reflektira na ponašanje ljudi. Takođe, bilo bi vrlo konstruktivno u budućim istraživanjima obraditi sledeće teme: Odnos porodice i/ili prijatelja u potrazi za empatijom kod učenika srednjih škola; Odnos slobodnog vremena i zadovoljstva životom kod srednjoškolaca i odnos religioznosti i uspeha u domenu ostvarenih rezultata u srednjoj školi?

5. ZAKLJUČAK

Istraživanje je organizovano tokom juna 2022. godine u Gimnaziji i Ekonomsko-trgovinskoj školi u Novom Pazaru. Ukupno je ispitano 154 učenika srednjih škola u Novom Pazaru, od kojih je 60 muškog pola (39.0%) i 94 ženskog pola (61.0%). Struktura uzorka prema polu, vrsti srednje škole i veroispovesti ispitanika prikazana je u trinaest navedenih tabela. Od ukupnog broja ispitanika, 77 (50.0%) učenika je bilo iz Gimnazije, dok je isti broj, 77 (50.0%), bio iz Ekonomsko-trgovinske škole. Statistička obrada podataka izvršena je u statističkom programu SPSS. U istraživanju su korišćeni osnovni deskriptivni statistici (frekvence, AS, SD), a takođe su izvršene i sledeće analize: Manova analiza varijanse (ANOVA) i Pirsonov koeficijent korelacije. Ispitivanje je sprovedeno individualno, a ispitanicima je pročitano uputstvo pre nego što su popunjavali upitnik. Popunjavanje upitnika bilo je ANONIMNO i nije bilo vremenski ograničeno. U slučaju nejasnoća, ispitanici su imali priliku da se obrate istraživačima za pomoć. Glavna svrha istraživanja bila je animiranje srednjoškolaca kroz istraživačku delatnost kako bi se utvrdila eventualna korelacija između religioznosti i zadovoljstva životom. Rezultati istraživanja predstavljaju validan argument za postavljene hipoteze.

LITERATURA

1. Diener, E. 1994. Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. Soc Indic Res. 31/2. 103-157.
2. Emil Durkheim, Elementarni oblici religijskog života-Les formes élémentaires de la vie religieuse, Prosveta, Beograd, 1982.
3. Gordan Willard Allport, Pojedinač i njegova religija: psihološka interpretacija. Macmillan Pub Co, Cambridge, Massachusetts, 1967.
4. Henry, C.S. (1994). Karakteristike porodičnog sistema, ponašanje roditelja I zadovoljstvo porodičnim životom. Family Relations, 43, 447-455.
5. Huebner, E.S. (1991). Korelacija zadovoljstvom kod dece. Tromesečnik školske psihologije, 6(2), 103-111.
6. Josip Laću, Religijski leksikon, Andromeda Rijeka, Zagreb, 1999.

RESUME

The research was organized during June 2022 at the High School and School of Economics and Business in Novi Pazar. The first objective of this empirical research is the high school and its students, and the results of the religious education course achieved by the students. So, the period of high school is inevitably a period with a large number of changes in various life segments, namely the emotional, cognitive and social segments, the subjects of this period are students whose age limit is 16-19 years of age. The period of high school a priori to the adoption of the general educational program for students, professional and artistic education, professional training programs for students, training and other programs, in accordance with the Constitutional and legal principles of the Republic of Serbia. As it indicates a very significant life process of adaptation, because in general high school students face and struggle with numerous challenges, learn how and in what way to bear the burden of success and failure, which is an integral part of everyday life.

This means that the quality of their lives is very much related to the circumstances in which they live. The second goal of the research was to examine gender differences among high school students with regard to religiosity. Then determine whether there is a common connection between religiosity and life satisfaction. As expected, there are gender differences in religiosity between men and women in the sense of greater religiosity of women, which is in accordance with previously conducted research (Črpić, Kušar 1998; Marinović Jerolimov, 2003). The obtained gender difference in the student population is statistically significant with a small difference (0.380). Similar findings were obtained in research conducted on American students (eg Smith, 1999), as well as in research conducted on the population of Osijek students in Croatia (Mlinarević, 2013).